

Szépséges Vár

Írta: Márai Sándor

Hivatalos helyen elhatározták, hogy megmentik a budai Várban mindazt, ami szépség. A Vár minden barátja tudja, hogy későn határozták el.

Sokan vagyunk, akik nem hangulatot és romantikát keresünk a Várban, hanem a régi magyar városi kultúra néhány utolsó eleven emlékét. Akadnak itt utcák, melyeknek vonalával, homlokzatával csak a legjobb osztrák városi emlékek vetekedhetnek. Tizenöt éve csak akkor mulasztom el mindennapos sétámat a Várban, ha beteg vagyok, vagy elutazom Budapestről. E séták jogán minden szakértősködési hajlam nélkül, hadd mondjam el a néző szemzőgéből, mi az, ami a Várban zavar, mi az, amin még segíteni lehet! Mindezt szeretettel mondom, akadékoskodási kedv nélkül, mert a Vár olyan számomra, mintha elutaznék az időben, egy szebb és igazibb világba.

Négy nagy épület menthetetlenül agyonnyomta a Vár arányait. Ezen már bajos segíteni. Természetesen sürgősen és feltétlenül le kell bontani azt az irdatlan sárga bérházat, mely elcsúfítja Magyarország egyik legszebb terét, a Dísz-teret. Az Uri-utca és a Tárnok-utca, valamint a Dísz-tér egész távlatát tönkreteszi ez az idomtalan épület. Le kellene bontani a mögötte sorakozó tárnokutcai házakat, egészen a Hajadon-utcaig, a Tárnok-utca 6. számú kis remekmű kivételével. Ezt a területet hagyják meg térnek, parknak. A Dísz-tér így mélységet kapna. Elég baj a külügyminisztérium palotájának jelenléte: irdatlan kaszárnya ez, semmi köze a nemes tér stílusához. Milyen kirívóan gyönyörű mellette a Színház-utca 7. és 9! De a külügyminisztériumot lebontani nincsen módunk, bele kell nyugodni, hogy ott terpszkedik a szögleten. A sárga ház ellenben sürgősen tűnjön el, így megmenthetik valamennyire a Dísz-teret.

A másik reménytelen épület az új pénzügyminisztérium, amely sem arányaival, sem stílusával nem tud odailleszkedni a legszebb történelmi műemlékeink által díszített térségek, a Szentháromság-tér és a XI. Ince pápa-tér közé. A Mátyás-templom nemes és időtlen szépsége, az I. kerületi előljáróság tömör és méltóságos arányai, a régi pénzügyminisztérium klasszikus homlokzata mindez most már örökké szenvedni fog az ormótlan palotától. Így nyomja le a Vár másik nemes terének, a Bécsikapu-térnek minden szépségét a Vár egyik legszerencsétlenebb épülethalmaza, az Országos Levéltár. Örök kár, hogy ezek a gazdasági szempontból most már tulságos nagy értéket képviselő, szerencsétlen építkezések reménytelenül helyükön maradnak az elkövetkező évtizedekben. Amíg ez a négy épület helyén áll, szó sem lehet arról, hogy a Vár utcái visszakapják igazi vonalaikat, s megmutathassák természetes szépségeiket.

Tatarozni kell a XI. Ince pápa-téren az Egyetemi nyomda és a Zenede szép épületeit, a Verbőczy-utca 27. számú kis házat s le kell kaparni az édeskés restaurálási glazúrt a Fortuna-utca és Országos Levéltár néhány ujonnan átmázolt kis palotájáról. Ugy kell elbánni a Várral, mint ahogyan a szakértő restaurátorok szedik le óvatosan egy klasszikus remekműről, egy nagy mester képeről azt a kontár, felső réteget, melyet későbbi korokban ráházolt az avatlan és balkezes piktor. Nem kell hozzátenni semmit a Várhoz, elég, ha óvatos és szakértő kezekkel letörlik a házak arcáról azt a hamis sminket, melyet muló idők változó divatai reáktentek. Akadnak itt házak még a török időkben, melyek muzeális értékűek. A Vár igazi pompáját ki kell bontani abból a dekoratív kacatból, mellyel alkalmi tulajdonosok felcicomázták a régi épületeket. Mert nincsen ház ez utcában, ahol ne akadna valamelyes szépség: egy ablak, kapualj, háztető, kilincs... Ez az öt utca olyan időben épült, mikor az embereknek még teljes stílusérzékük volt. A főur, a polgár, a pék, a mészáros mind a maga portáján lakott s ez a porta egyszerűségében is remekmű volt. A Vár házainak néhány háztetője, ablaksora vetekszik szépségben és arányban a középkori Európa legszebb városainak stílusával.

Szobraitól nincsen különösebb mondani való: a Szent István-szobor kivételével egyik sem jelentős, de nem is zavarják különösebben a csendes tereket. Sürgősen rendbe kell hozni a gyönyörű, régi Várszínházat, melynek homlokzatáról hull a vakolat. Most nem időszzerű a Várszínház életrekeltesének terve, mert a háborús közlekedési nehézségek miatt bajos lenne nagyobb tömegben járatni az éjszakai órákban társaskocsikat; de erősen hiszem, hogy a Várszínházban hallunk még kamaraoperákat és kamaraszindarabokat. A pesti babona, hogy a Vár „messze van” — messze, mitől? — remélhetőleg már a múlté. A Várszínház lehetne a magyar főváros igazi kamaraszínháza. Talán ez is valószínű lesz egyszer.

Négy vendéglője van a Várnak, ahová a pestiek is betérnek s egy híres, százéves cukrászdája. Vendéglői közül kettő, a „Balta” és a „Fehér galamb” irodalomtörténeti multtal is dicsekedhet. A régi cukrászda megőrizte a tulajdonosok halála után is romantikus jellegét: andalgó párok barátságos pihenőhelye s ha valaki biztosan találkozni akar olyan személyekkel, akikkel máskülönbben évszámra nem találkozhat, adjon nyugodt lélekkel találkát a Ruszwurm-cukrászdában meghitt ismerőseinek.

A Verbőczy-utca, a Fortuna-utca, az Or-

A külügyminisztérium palotája (baloldalt), amely erősen megbontja a Dísz-tér harmóniáját.

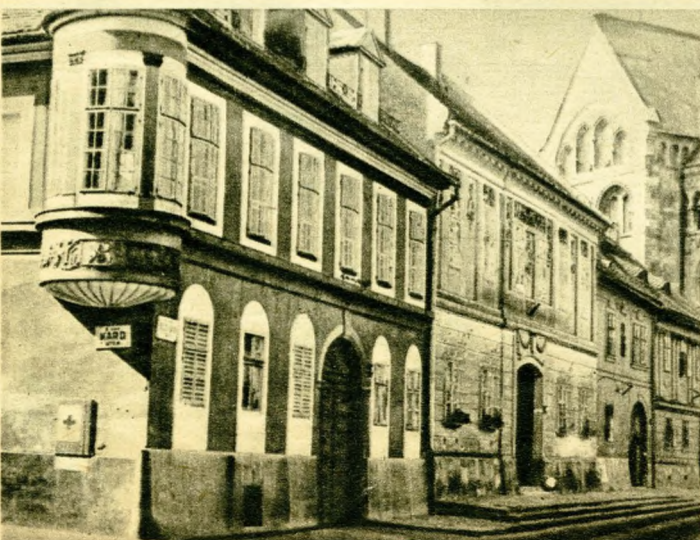
A Dísz-tér gyönyörű barokk palotái.

A tárnokutcai „Balta” vendéglő.

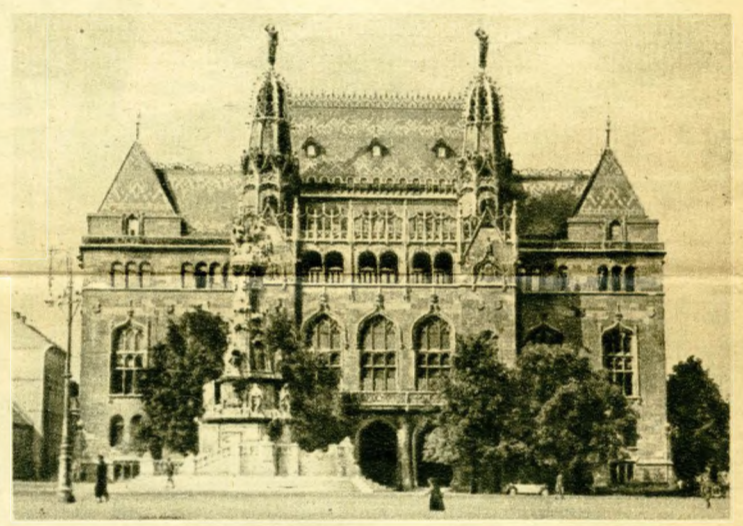
A „Fehér galamb” vendéglő a Szentháromság-utca sarkán. — Alsó kép: a Bécsikapu-tér nemesveretű régi háza.

Az irdatlan sárga bérház, amely teljesen elcsúfítja a Dísz-teret.

A klasszikus homlokzatú régi pénzügyminisztérium.

Az új pénzügyminisztérium, amely stílusával és arányaival agyonnyomja legszebb történelmi műemlékeink által díszített környezetét. — Alsó kép: az Országos Levéltár ormótlan épülete, amely a Bécsikapu-tér szépségét teszi tönkre.

szágház-utca és az Uri-utca palotái olyan szépségeket rejtegetnek, melyekről nem is álmodik az avatatlan sétáló, mikor elhagad a szerény homlokzatu, egyemeletes házak előtt. A Vár palotái az utolsó évtizedekben meglehetősen sűrűen cseréltek gazdát, a paloták egykori feudális jellege már régen a múlté. De akad itt néhány szalon, melynek híre eljutott a nagyvilágba, s Páris, London és Itália legszebb palotáinak berendezéseivel egyszerre emlegetik a termeket. De a Vár utcáit mégsem lehet úgy látni, mint afféle magyar *Faubourg Saint Germain*-t, főrangnak kivételezett lakóhelyét; ez a különös városnegyed megőrzött valamit a magyar biedermeier szerény és uri polgáriasságából. Végül is, több hivatalnok és nyugdíjas kisember lakik itt, mint gróf; s a nagy paloták mellett remekbe épült régi házakban éli a múlt század polgári életütemét az a kisvárosias polgárság, melynek mintua semmi kapcsolata nem lenne a Várhegy előtt elterülő milliós metropólisal. A Várban született ember örökké érzi, hogy nem pesti, mégcsak nem is budai származásu; afféle területenkivüliségi előjogokkal éli várbeli életét... Egy rokonom sokáig a Verbóczy-utcai ház lakója, ahol

Kossuth is raboskodott, arról volt híres a Várkerületben, hogy a múlt század derekán életehosszat nem hagyta el a Vár utcáit, nem ment le Pestre: nem bízott az egészben... Mindenkinek és mindennek, ami idevaló, *cachet*-ja van, sajátos jellege. Ezt a jeleget kell majd csákánnyal és szakértelemmel megmenteni.

Mert egy séta a Várban, nyári vagy téli este, tavaszi vagy őszi délutánon, az élet egyik titkos és nemes ajándékát jelenti. Mintha visszautazna a sétáló száz évet a magyar időben. Ablakok előtt megy el, a félhomályos szobákban régi butorok között zongorázik valaki, egy ember olvas, egy asszony fényképeket nézeget. Az idő, mely oly halálos és eszeveszett sebességgel rohan most velünk ismeretlen végzetek felé, egy pillanatra megállott a Várban. Valami megérint a szürkületben, mintha egy kéz nyulna felénk az időből. A Nőegylet-utca felől könnyű lépések kopogása hallatszik. A sétáló figyel, körül néz. Igen, ez volt az ifjuság. A Bástya-sétányon sötétedik már, csak az elaggott kutyákat vonszolják sétára az inasok. Induljunk haza, le a Zerge-lépcsőn. Mindig úgy megyek el innen, mint aki elhagyja a kevés helyek egyikét, ahol otthon van még a világban.